

Päivi Rantala

Sukupuoli ja tasa-arvo journalismissa

Tapaus Lappi

Päivi Rantala

Sukupuoli ja tasa-arvo journalismissa

Tapaus Lappi

Lapin yliopisto
Rovaniemi 2011

Päivi Rantala
Sukupuoli ja tasa-arvo journalismissa. Tapaus Lappi.

Raportti on toteutettu osana Lapin Letka -hankkeen (ESR, rahoittajaviranomainen Lapin ELY-keskus) Lapin yliopiston osahanketta.
Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C: työpapereita 54.

Kansi ja taitto: Maaret Posti

ISSN 1237-2676
ISBN 978-952-484-505-2

Sisältö

Esipuhe	4
Johdanto	6
Sukupuoli lehtiteksteissä	8
Sukupuoli arjen työssä ja aluepolitiikassa	10
<i>Sukupuolen luonnollistaminen: Naiset ja miehet ”epätyypillisissä” töissä</i>	10
<i>Aluekehitys ja tasa-arvo: Millaista tulevaisuutta media on mukana oikeuttamassa?</i>	17
Johtopäätöksiä	20
<i>Naiset, miehet ja journalismi</i>	20
<i>Sukupuolen luonnollistamisesta moninaiseen sukupuolikäsitykseen</i>	21
Liitteet	22
Lähteet	27

Esipuhe

Raportti ”Sukupuoli ja tasa-arvo journalismissa” perustuu Lapin Letka-hankkeessa vuosina 2008–2011 kerättyyn 579 lehtijuttua käsittävään aineistoon. Kaikki tekstit tarkastelevat jollain tavalla sukupuolten välistä tasa-arvoa, miehiä tai naisia. Raportin lähtökohtana on ajatus siitä, että sanomalehtijutut representoivat sukupuolta: ne esittävät todellisuuden jonkinlaiseksi, muokkaavat ja uusintavat kerrontatapoja ja kertovat olemassa olevista kulttuurisista jäsenyksistä samalla niitä oikeuttaen.

Lapin Letka on sukupuolten tasa-arvoa koulutuksessa ja työelämässä edistävä hanke, jota hallinnoi Lapin ammattopisto. Hanketta rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto (ESR) ja rahoittajaviranomaisena toimii Lapin ELY-keskus. Hankkeen toiminta-alue on Lappi ja toteutus aika 1.3.2008 – 31.12.2013. Media-aineiston analyysi ja raportin kirjoittaminen on toteutettu osana Lapin yliopiston osahanketta kesän ja alkusyksyn 2011 aikana. Tämä raportti julkaistaan Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan julkaisusarjassa.

Haluan esittää lämpimät kiitokset Lapin Letkan projektiryhmäläisille. Tatja Karvonen, Heli Kiemunki ja Joni Minkkinen Lapin ammattopistossa sekä Merja Kinnunen ja Irmeli Kari-Björkbacka Lapin yliopistossa ovat antaneet tukensa ja kommentoineet tekstiä eri vaiheissa. Kaisa Kivivuori on auttanut käytännön asioissa. Tekstin hovilukijana on toiminut Tenka Issakainen. Kiitokseni kaikille teille – kuten myös kaikille niille, jotka ovat osoittaneet kiinnostusta aihetta kohtaan.

Rovaniemellä marraskuussa 2011

Pälvi Rantala

Johdanto

Onko sukupuolella lehtijutussa merkitystä? Kenen asia tasa-arvo on? Ovatko kaikki miehet ja kaikki naiset keskenään samanlaisia?

Sukupuoli ja tasa-arvo näyttävät lappilaisessa mediassa olevan vielä jokseenkin vaikeita asioita, ja ne pelkistyvät helposti kiistelyksi esimerkiksi sukupuolikiintiöistä. Erot ja asenteet tulevat näkyviin tarkassa lähiluvussa, esimerkiksi otsikoinnissa ja sanavalinnoissa – pieniltä näyttävissä asioissa, joilla kuitenkin on merkitystä. Käsitykset sukupuolten vastakkaisuudesta elävät vahvoina: naiset ja miehet ovat ominaisuuksiltaan toisilleen vastakkaisia ja keskenään samankaltaisia ryhmiä. Heidän intressinsä, keskustelukulttuurinsa ja roolinsa yhteiskunnassa poikkeavat toisistaan. Tätä käsitystä luodaan sanavalinnoilla, otsikoinnilla ja kuvilla.

Lapin Letka -hankkeessa on selvitetty, miten lappilaisessa mediassa kirjoitetaan tasa-arvosta sekä miehistä ja naisista. Olen perehtynyt hankkeen aikana kerättyyn media-aineistoon, joka käsittää yhteensä 579 juttua vuosilta 2008–2011.

Aineisto on koottu pääosin Lapin Kansassa, Pohjolan Sanomissa ja Helsingin Sanomissa ilmestyneistä uutisista, kolumneista ja mielipidekirjoituksista, mutta mukana on aineistoa myös esimerkiksi YLEn uutisista ja Uusi Rovaniemi -lehdestä. Tarkempi lista lehdistä ja muista juttujen ilmestymisfoorumeista on liitteessä 2. Näkökulmana aineistoa kerätessä ovat olleet sukupuoli ja tasa-arvo: kaikki jutut siis käsittelevät jollain tavalla sukupuolten välistä tasa-arvoa, miehiä tai naisia.

Aineisto ei ole systemaattinen kokoelma, vaan otos eri lehtien tavasta käsitellä aihetta. Myöskään juttutyypit aineistossa eivät ole yhteneviä. Mukana on uutisia, kolumneja, mielipidekirjoituksia, pidempiä reportaaseja, gallupeja ja tiedotteita. Mainokset, internet-keskustelut, yksittäisten ihmisten omat www-sivut ja tekstiviestit olen rajannut aineiston ulkopuolelle, samoin ne jutut, joissa sukupuoli ei tule esiin millään tavalla¹.

Analyysini tavoitteena on tarkastella sitä, miten mediassa kirjoitetaan tasa-arvosta ja sukupuolesta. Lähtökohtina ovat kysymykset

- *Millaisia teemoja jutuissa käsitellään?*
- *Kenen asia tasa-arvo on?*
- *Mikä on sukupuoli, ja miten sitä jutuissa käsitellään?*
- *Millaisina miehet ja naiset esitetään jutuissa?*

Näkökulmana analyysissä on ollut käsitys siitä, että journalismi ei vain heijasta tai toista todellisuutta, vaan myös oikeuttaa ja muokkaa sitä (ks. Puustinen, Ruoho & Mäkelä 2006, 8). Lähtökohdat ovat olleet osin ei-teoreettisia, osin taas käytössä ovat olleet sukupuolentutkimuksen silmälasit. Perusajatuksena kuitenkin on, että sukupuolella on merkitystä, ja sukupuolta myös rakennetaan lehtijutuissa. Toimittajat toki kirjoittavat ja lehdet julkaisevat juttuja sen perusteella, millaisten aiheiden arvelevat lukijoita kiinnostavan, ja juttujen ainakin oletetaan perustuvan faktoihin. Silti jutut eivät ole neutraalin objektiivisia, vaan kielellä, sanavalinnoilla, erilaisten näkökulmien esiin nostamisella, käytettyjen tietolähteiden ja haastateltavien valinnoilla ja muilla keinoilla luodaan merkityksiä.

1 Analyysistä jäivät pois esim. jutut, joissa käsitellään tasa-arvoa jostain muusta kuin sukupuolen näkökulmasta.

Ei siis suinkaan ole sama, *miten* kirjoitetaan. Journalismi ei ole vain viaton sivustakatsoja tai asioiden objektiivinen kuvaaja.

Journalismin ja sukupuolen suhdetta on tutkittu aiemmin esimerkiksi siitä näkökulmasta, millainen journalismin maailma on juttujen tekijöiden näkökulmasta (esim. Ruoho & Torkkola 2010). Suomalaisen uutismedian vuosiseurannassa vuodelta 2006 taas tarkasteltiin muun muassa sukupuolten esiintymistä sekä teksti- että kuva-aineistossa (Saloniemi & Suikkanen 2007). Aiemmin tehdyissä tutkimuksissa, selvityksissä ja seurannoissa sukupuolten esiintymisessä julkisuudessa on nähty tasa-arvoon liittyviä ongelmia. Tilastollisin keinoin on osoitettu, millaisia aiheita mediassa käsitellään, mistä aiheista mies- ja naistoimittajat kirjoittavat ja kenen asiana tasa-arvo näyttäytyy. Minna Aslama (2006, 59) esittää, että määrällinen analyysi on akateemisen maailman ulkopuolella edelleen laadullista, tulkitsevaa analyysiiä hyväksytympi ja käytetympi. Prosentit on helppo mieltää tutkimuksen tuloksiksi ja ymmärtää käytännössä, ja näin kvantitatiivisella analyysillä on myös mahdollista vaikuttaa.

Itse olen lähtenyt analysoimaan media-aineistoa aluksi tilastollisesti saadakseni aineiston kokonaisuutena haltuun. Kun aikaa työhön oli käytännössä kaksi kuukautta, ei laajaan teoreettisen apparaatin tai käsitteistön kehittelyyn ollut mahdollisuutta eikä resursseja. Taustalla vaikuttavat kuitenkin vahvasti omat tieteelliset juureni: yhteiskuntatieteet, kulttuurihistoria ja kulttuurintutkimus sekä sukupuolentutkimus ja feministinen orientaatio. Ajattelen, että sukupuolta ei ole syytä ajatella vain yksinkertaisena taustamuuttujana, vaan sukupuoli on analyysin ja tulkinnan kohde samalla tavalla kuin muutkin tutkimukselliset käsitteet (ks. Ruoho ja Torkkola 2010, 27). Lehtijutut representoivat sukupuolta: ne esittävät todellisuuden tietynlaiseksi, muokkaavat ja uusintavat kerrontatapoja ja kertovat olemassa olevista kulttuurisista jäsenyksistä.

Analyysissä sukupuoli on sekä taustamuuttuja (esimerkiksi jutun kirjoittaneen toimittajan sukupuoli) että analyysin kohde (esimerkiksi millaisena miehet ja naiset esitetään). Analyysissä on osittain ollut vaikeaa erottaa se, *mistä* jutut kertovat ja se, *miten* ne kertovat aiheestansa. Kuten eräs toimittaja asian esitti: älkää syyttäkö peiliä jos kuva on vino. Osin näin toki onkin: jos maailmassa on epätasa-arvoa, jos palkkaerot ovat todellisuutta ja jos miesten kokemat ongelmat jatkuvasti sivuutetaan, onko se median vika? Ei toki ole. Ja silti: jos jatkuvasti saamme lukea juttuja jotka toistavat vanhoja asenteita ja ajattelutapoja ja jotka luovat kuvaa maailmasta jossa miehillä ja naisilla on tietynlaiset roolit, voiko se olla vaikuttamatta meihin?

Tarkoitukseni ei ole kritisoida sitä miten toimittajat ottavat sukupuolen huomioon jutuissa. Lukemalla juttuja kuin piru raamattua, nostaen esiin pieneltä tuntuvia yksityiskohtia, voidaan kuitenkin nähdä miten roolijaot ja sukupuolta koskevat oletukset ovat läsnä jokapäiväisessä viestinnässä.

Tässä selvityksessä käsittelen aluksi media-analyysin tavoitteita, lähestymistapoja ja näkökulmia sekä aineiston analyysitapoja. Johdannossa käyn myös läpi aineistosta esiin nousseita yleisiä huomioita liittyen keskeisiin tasa-arvoa ja sukupuolta koskeviin keskusteluihin sekä otsikointiin. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan kahta osa-aineistojen sisällönanalyysin kautta esiin nousutta teemaa: sukupuolen luonnollistamista ja aluekehityksen yhteyttä sukupuoleen. Esimerkkinä sukupuolen luonnollistamisesta toimivat jutut, jotka käsittelevät naisia ja miehiä ns. epätyypillisillä aloilla. Aluekehitys taas tulee esiin Lapin tulevaisuutta pohtivan työryhmän kokoonpanoa käsittelevässä keskustelussa. Johtopäätösluvussa nostan esiin sukupuolen ja journalismin suhdetta käsitteleviä teemoja ja vedän yhteen raportin tulokset.

Sukupuoli lehtiteksteissä

Aineiston luokitus

Aluksi teemoittelin kaikki jutut ja kirjasin jokaisen yksittäisen jutun yhden aihealueen alle, vaikka jutussa käsiteltäisiin useita aiheita. Kirjauksen olen tehnyt sen mukaan, mikä nähdäkseni on jutun keskeisin sisältö.

Juttujen aiheet käyvät ilmi seuraavasta taulukosta:

Juttujen aiheet	2008	2009	2010	2011	Yhteensä
Työelämä	6	19	44	24	93
Tasa-arvo	19	10	43	19	91
Hallinto	7	14	29	11	61
Perhe, vanhemmuus, koti	2	9	15	31	57
Palkkaus	0	17	16	8	41
Naiset	0	3	10	24	37
Häirintä	1	2	9	20	32
Koulutus	1	7	17	7	32
Miehet	0	6	17	8	31
Sukupuolikiintiöt	17	5	3	4	29
Sukupuolen merkitys	1	16	6	3	26
Syrjintä	1	5	1	10	17
Tytöt	0	2	1	8	11
Armeija	0	0	4	7	11
Urheilu	0	2	2	4	8
Pojat	0	0	2	0	2
Yhteensä	55	117	219	188	579

Jokainen aihealue jakautuu useampiin alaluokkiin. Esimerkiksi työelämää käsittelevissä jutuissa on aiheita kuten naiset ja miehet epätyypillisessä työssä tai ensimmäisenä tietystä työssä, työelämän segregatio, miesten ja naisten asema työelämässä ja työolot. Tarkempi aihealuokitus löytyy liitteestä 1.

Liitteessä 3 taas on luokiteltu kirjoittajien sukupuoli aiheittain. Nämä luokittelut osaltaan kertovat siitä maailmasta jossa tasa-arvosta ja sukupuolesta kirjoitetaan, vaikka pidemmälle meneviä johtopäätöksiä ei aineiston pohjalta suoraan voikaan tehdä. Naiset tuntuvat tämän aineiston perusteella kirjoittavan useammin juttuja joissa sukupuolella on keskeinen rooli, ja miehet edelleen kirjoittavat useammin sukupuolineutraalisti hallinnosta. Palaan myöhemmin kysymykseen, mitä kirjoittajan sukupuoli merkitsee, vai merkitseekö se mitään.

Keskeiset keskustelut ja provosoivat otsikot

Aineistossa tulevat näkyviin monet keskeiset tasa-arvon ongelmat. Palkkausta käsittelevistä jutuista valtaosassa nostetaan esiin naisten ja miesten palkkaerot. Naisten vähäinen määrä talouselämän ja julkishallinnon johtajina on jatkuva huolenaihe jutuissa. Myös työn ja perhe-elämän yhdistäminen, kotitöiden jakautuminen ja vanhempainvapaat ovat keskeisiä aiheita. Ajoittain esiin nousevat myös ajankohtaiset keskustelut, kuten miesliike ja miesten kokemat tasa-arvon ongelmat, ”kymppin tyttöjen” syyllistäminen pärjäämisestään ja niin sanottu Audi-mies-kohu.

Suurin osa lehtikirjoituksista ja muista jutuista on luonteeltaan neutraaleja: sukupuolta sinänsä ei erikseen korosteta eikä kirjoittajan asenne tule esiin. Seuraavaan olen kuitenkin koonnut otsikoita, jotka ovat aineistoa lukiessa jääneet ihmetyttämään, pistäneet silmään tai muuten saaneet pohtimaan jotain tiettyä asiaa.

Sanomalehti Lapin Kansa kirjoitti 11.8.2009: Naiset valtaavat Lapin yliopiston. Uutinen koski sitä, miten suuri osa opiskelijoista on naispuolisia. Naisten enemmistö koetaan jutussa huolenaiheena, jopa uhkana. Otsikko liittyy keskusteluun siitä, miten ”ahkerat tytöt” vievät opiskelupaikat pojilta, koska heillä on paremmat arvosanat. Tyttöjen syyllistäminen menestymisestään ja pärjäämisestään tuntuu olevan vakioaihe.

Kun ensimmäinen nainen on aloittanut työssä pilottina, Pohjolan Sanomat otsikoi (20.9.2010): ”Naislentäjät rynnivät arabimaiden lentoyhtiöihin”. Muutaman lentokapteenin työssä aloittamista tuskin kuitenkaan voinee kutsua ”rynnimiseksi”?

Sukupuolittuneista asenteista kertoo otsikko ”Rovaniemellä leikkikentille kaivataan puistotätien ohjelmaa”, Lapin Kansasta tämäkin (16.6.2010). Itse jutussa puhutaan puistotoiminnasta ilman sukupuolitamista; onko tarpeen luoda oletusta siitä, kuka toimintaa ohjaa?

Otsikko ”Salla vaatii kuntaan Kelan puhelintyttöjä” ei aukea, ellei tiedä kyseessä olevan aluepoliittisen ratkaisun: kyseessä on puhelinpalvelukeskus, joka on jäämässä Kemijärvelle vaikka sallalaiset halusivat sen sijoitettavan Sallaan. Otsikossa puhelinpalvelukeskuksen työntekijöiden ammattitaito mitätöidään ”tytöttelyllä” – ja lisäksi ”puhelintyttö” assosioituu helposti maksulliseen seksipalveluun. (Lapin Kansa 25.2.2009.)

”Isiä potkitaan vapaille, keinoista kinaa” kertoo sinänsä varsin todellisesta tilanteesta: isyysvapaiden pituus on kiistelystä kohteena, eikä niiden pitäminen ole itsestään selvää. Kaikilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia pitää vapaita, eivätkä kaikki isät sitä edes halua. Silti voi miettiä, millaisena otsikon kokee vaikkapa isä, joka haluaa viettää aikaa lastensa kanssa mutta jolla ei ole siihen mahdollisuutta. Pitääkö isiä todella ”potkia”, ennen kuin haluavat olla kotona lastensa kanssa? Entä kuka tämän potkimisen suorittaa? (Pohjolan Sanomat 10.3.2011.)

Otsikot ”Miten houkutella miehiä sosiaali- ja terveysaloille?” (Lapin Kansa 8.5.2010) ja ”Hoiva-alalla mies on kysytty työntekijä” (Lapin Kansa 19.3.2010) kertovat hoitoalan todellisuudesta ja ovat tulkittavissa hyvinkin positiivisesti. Segregaation purkaminen on tärkeä asia, ja alalle opiskelevien ja sillä työskentelevien miesten – sekä alaa harkitsevien – näkökulmasta on ilman muuta selvää, että positiivinen vastaanotto nostetaan esiin. Ja silti, jälleen, voidaan miettiä median roolia mielikuvien luoja. Miltä tuntuisi olla naispuolinen opiskelija tai työntekijä alalla ja lukea tällaisia otsikoita? Osaako hoiva-alalla

työskentelevä nainen arvostaa sitä, että kun hän tekee työtään, siitä ei kukaan kiinnostu – ja kun mies tulee alalle, tämä yhtäkkiä onkin jonkinlainen sankari tai pelastaja?

"Keminmaan valtuusto juuttui tasa-arvolakiin" konkretisoi ajatuksen, että tasa-arvo on jotain johon "juututaan": se hidastaa tai haittaa työtä, joka muuten sujusi kuin rasvattu (Lapin Kansan 27.1.2009). "Naisasia jyllää Euroopassa" (Helsingin Sanomat 2.2.2011) taas kuvastaa tilannetta, jossa naiset vähitellen ovat pääsemässä mukaan päätöksentekoon EU:ssa, yhtiöiden hallituksissa (joissa naisia edelleen on vain pieni määrä) ja hallinnossa.

Sukupuoli arjen työssä ja aluepolitiikassa

Sukupuolen luonnollistaminen: Naiset ja miehet "epätyypillisissä" töissä

Sukupuoli on kategoria, joka jäsentää niin työelämän rakenteita kuin arkipäiväistä toimintaa ja vuorovaikutusta. Suomalaisessa keskustelussa toisaalta jätetään mielellään sukupuoli mainitsematta ja puhutaan mieluummin työntekijöistä kuin naisista ja miehistä. Silti sukupuoli on vuorovaikutuksessa aina läsnä, ja erityisesti naiset tulevat usein määritellyiksi sukupuolensa kautta. Sukupuolineutraalista puheesta huolimatta työpaikan totutuissa käytännöissä tuotetaan eriarvoisuutta, työnjakoa, hierarkioita, syrjintää ja palkkaeroja. (Huhta, Leinonen & Uosukainen 2008, 236.)

Tasa-arvosta lisäarvoa -julkaisun kirjoittajat toteavat, että tasa-arvon näkökulmasta kiinnostavaa ei ole niinkään sukupuoli fyysisenä tai biologisena ominaisuutena. Tärkeämpää on oivaltaa sukupuolen olevan ennen kaikkea kulttuurisesti ja sosiaalisesti tuotettu. Kyse on siitä, että jokapäiväisessä toiminnassamme toistamme ja vahvistamme käsityksiä naisille ja miehille sopivista tehtävistä ja töistä (esimerkiksi hoivaavat naiset ja vahvat miehet). Useimmiten sukupuoleen liitetyt käsitykset, odotukset ja toiminta ovat tiedostamattomia. Sukupuolta pidetään itsestäänselvänä ja luonnollisena. Sukupuolesta tulee näkyvä vasta, kun joku henkilö rikkoo sukupuoleen liittyviä käyttäytymisodotuksia sen sijaan, että toimisi tutun kaavan mukaan. (Tasa-arvosta lisäarvoa 2005, 29.)

Sukupuoli luonnollistetaan Lapin letkassa kerätyssä media-aineistossa erityisesti lehtijutuissa, jotka kertovat työelämän tilanteista, joissa sukupuolirajoja rikotaan kyseenalaistamalla perinteiset työnjakoon liittyvät roolit. Naisista ja miehistä epätyypillisillä tai uusilla aloilla löytyy aineistosta yhteensä 34 juttua, joista 26 käsittelee naisia ja kahdeksan miehiä.

Miehiä hoiva-alalla käsittelee viisi juttua ja hiusalalla yksi juttu. Kahdessa jutussa kirjoitetaan irtisanottujen paperimiesten työllistymisestä. Naisia käsittelevät jutut sijoittuvat työelämän kentälle monipuolisemmin: haastatellut työskentelevät kuljetusalalla, metallipajan johtajana, ratsupoliisina, kaivoksella, riskieksperttinä, lentokapteenina, suutarina, maalarina, metsätöissä, armeijassa, katsastajana, rengashotellissa, puukonvalmistajina ja rakennuksella. Lisäksi kolme juttua kertoo naisista jotka on valittu Lapissa ensimmäisenä naisena tiettyyn työhön: Lapin Kansan päätoimittajaksi², paliskuntain toiminnanjohtajaksi ja rakennustarkastajaksi.

2 Jutussa haastatellaan Johanna Korhosta sen jälkeen kun hänet oli valittu päätoimittajaksi. Korhonen ei ehtinyt aloittaa työsäään, ennen kuin hänet erotettiin.

Osaaminen

Ensimmäisenä jutuista pistää silmään se, että naisen pitää perustella osaamistaan vieraalla alalla, miehen ei. Nainen ei oletetusti ole asiantuntija – ei edes silloin, kun hänellä on (pitkäkin) alan koulutus. Naisten taitoja ei arvosteta eikä heidän asemaansa asiantuntijana tunnusteta niin helposti kuin miesten. (Ks. esim. Tasa-arvosta lisäarvoa 2005, 36) Tämä tulee esiin myös lehtiaineistossa.

Seuraavat lainaukset kertovat oletuksista, joita naiseen aineistossa liitetään:

Ei ole tarvinnut pelätä siskon puolesta, onnistuuko. ("Siskokaksikko kuorma-auton ratissa." Lapin Kansa 6.10.2008.)

Jos kuorma-auton ratissa olisi veli, nostettaisiinko tällaista kysymystä edes esiin? Tulisiko mieleenkään miettiä, onnistuuko veli auton ajamisessa?

Naisen on oltava poikkeuksellisen hyvä pilotti, jotta pääsee työhön ja pystyy pitämään paikkansa. ("Naislentäjät rynnivät arabimaiden lentoyhtiöihin." Pohjolan Sanomat 20.9.2010.)

Tällainen lause herättää jo ennestään lentopelkoisen pohtimaan, eikö miespilotin tarvitse olla hyvä lentäjä? Vai onko mieslentäjä jo itsestään hyvä? Jutussa haastatellun esimiehen lausahdus kertoo syrjivistä asenteista, joita naispuolisiin pilotteihin kohdistuu.

Ammattisanasto on hallussa. ("2000-luvun naisryttäjä voi johtaa menestyksellä metalliyrittystä ja olla samalla reilusti nainen." Lapin Kansa 8.3.2009.)

Jutussa kerrotaan naisesta, joka on puolisonsa kanssa ollut metallialan yrityksen johtajana neljännesvuosisadan. Olisikin yllättävää, jos näin pitkään alalla olleella henkilöllä ei olisi ammattisanasto hallussa.

Keskeiset miesten tasa-arvo-ongelmat liittyvät usein heidän mahdollisuuksiinsa toimia toisin kuin työntekijän perustyypin. Heidän on myös hankala siirtyä perinteisesti naisille miellettyihin töihin tai tehdä naisille tyypillisiä työtehtäviä. (Tasa-arvosta lisäarvoa 2005, 36.)

Miesten siirtyminen uusille aloille näkyy lehtiaineistossa yhdessä miesparturia käsittelevässä jutussa sekä hoiva-alaa opiskelevien tai sillä työskentelevien miesten näkökulmasta. Parturi erittelee alaan liittyviä stereotyyppioita, mutta osaamista jutussa ei käsitellä. Hoiva-alaa käsittelevissä jutuissa yhdessä mainitaan, että mies saattaa työpaikalla tuntea olonsa kömpelöksi, mutta tämä liittyy enemmän sosiaalisiin tilanteisiin ja tapaan kommunikoida työkaavereiden kanssa kuin suoranaisesti työtaitoihin. Yhdessäkään jutussa ei kyseenalaisteta sitä, etteikö mies hoiva-alalla olisi hyvä ja haluttu työntekijä – päinvastoin. Otsikoilla, kuvilla ja tekstillä tehdään selväksi, että mies on kysytty ja pidetty työntekijä tällä naisvaltaisella alalla – jo mieheydensä vuoksi. Vai miltä kuulostaa seuraava lainaus:

Valmistuttuani tarjolla oli kolme työpaikkaa. ("Hoiva-alalla mies on kysytty työntekijä. Huoltamolta kulttuurikuppilaan ja sieltä dementiaosastolle." Lapin Kansa 19.3.2010.)

Jutussa haastateltu mies varmasti on hyvä työntekijä – mutta haluaako hän olla sitä sukupuolensa vai erikoisosaamisensa vuoksi (joka jutussa myös tulee esiin)?

Ilmaisut

Media-aineistosta löytyy lukuisia esimerkkejä sukupuolittuneesta kielenkäytöstä ja ilmauksista. Eroja naisista ja miehistä kirjoittamisessa näkyy esimerkiksi verbien ja adjektiivien valinnassa: kun rakennustarkastajan virkaan Rovaniemellä valittiin ensimmäinen nainen, miespuolinen päällikkö toivoo – uutta alaistaan etunimellä puhutellen – että ”hänen myötänsä saadaan energinen persoona, uudenlaisia näkemyksiä sekä toimintatapoja rakennusvalvontaan ja asiakaspalveluun”. Jutun otsikkonakin on ”Naisenergiaa ympäristövalvontaan”. Jutussa on lähtökohtana oletus, että nainen on jotain olemuksellisesti erilaista kuin mies, että naisen energia on erilaista kuin miehen (kirjoitettaisiinko miehestä sanoen häntä ”energiseksi persoonaksi”?) ja että erityisesti asiakaspalvelu on naisten alaa. (”Naisenergiaa ympäristövalvontaan.” Uusi Rovaniemi 14.12.011.)

Naisten ja miesten erilaisista olemuksellisista piirteistä ja tavoista toimia kertoo myös juttu, jossa uutisoidaan Anne Ollilan valinta ensimmäisenä naisena paliskuntain toiminnanjohtajaksi. Esiin nostetaan siis uudenlaisuus, erilaisuus – tämä johtuu paitsi sukupuolesta, myös iästä ja koulutuksesta. Toimittaja esittää kysymyksen, saako naisjohtaja pidettyä poromiehet kurissa, johon poroisäntä vastaa: ”Ei kai poromiehiä tarvitse kurissa pitää, kunhan vie meidän asioitamme eteenpäin”. Esiin nousee käsitys johtajuudesta ja johtajan ominaisuuksista: onko naisjohtaja äitihahmo, jonka pitää pitää ”lapsensa” kurissa, vai asiajohtaja ja poromiesten asioiden ajaja? (”Paliskunnille toimitusjohtajaksi nainen. Anne Ollila valittiin Paliskuntain yhdistyksen uudeksi toiminnanjohtajaksi”. Lapin Kansa 7.6.2010.)

Sukupuolittunut kielenkäyttö on joskus hyvin hienovaraista. Kun Aitikin kaivoksella järjestettiin kaivoskoulutusta naisille, kuvatekstissä kerrotaan: ”-- sodankyläläiset saivat kiivetä valtavan pyöräkuormaajan päälle. Jätin renkaan takaa kurkistaa --.” (”Kevitsa vetää naisia uudelle uralle.” Lapin Kansa 4.4.2011.) *Kurkistaisiko* renkaan takaa mies?

Sukupuolen kaksinapaisuutta ei aineistossa pureta kuin aivan satunnaisesti. Naisten ja miesten ominaisuuden tulevat esiin niin adjektiivien valinnoissa kuin suurin määrittelyin. Vain hieman kärjistäen jutuissa mies on vahva, miehekäs ja suora, mutta ei pärjää koulussa tai pääsykokeissa. Miehet myös esitetään ”pelastajina”: hoitoalalla heitä tarvitaan työvoimaksi, autoalalla nostamaan rekkaa ojasta ja antamaan ajo-ohjeita. Nainen on jutuissa vastuuntuntoinen, siisti, varovainen ja turhan tarkka sekä asioita märehäivä.

Yritimme muuttaa epäsuhtaa, jotta kuuden ja seiskan keskiarvon pojatkin olisivat päässeet opiskelemaan. Heitäkin tarvitaan raskaissa töissä, kuten suurten lattia- ja seinäpintojen käsittelyssä. ("Työt tah-

toivat nyt maalareiksi. Yli kahdeksan keskiarvon työtöt täyttävät ammattikoulun suosikkilinjoja." Helsingin Sanomat 28.4.2010.)

Hoitoalalla työskentelevä mies kertoo: Yhteisymmärrys löytyy hyvin, vaikka siihen päädytään eri tavoin, miehet suuremmin ja naiset mutkien kautta. ("Miten houkutella miehiä sosiaali- ja terveysaloille? Palkka ja ennakkoluulot miesten esteinä hoitoalalle." Lapin Kansa 8.5.2010.)

Naiset ovat luonnostaan varovaisempia, joten koneetkin pysyvät paremmassa kunnossa. ("Kaivoksella työsuojelu on kaikkien velvollisuus. Motto: Jokainen on vastuussa omasta ja toisten turvallisuudesta." Lapin Kansa 27.8.2009.)

Liekö syynä sukupuoli vai asenne, mutta hänen autonsa ohjaamo on siistissä kunnossa. ("Siskokaksikko kuorma-auton ratissa. Mieluisassa työssä." Lapin Kansa 6.10.2008.)

Perheeseen liittyvä vastuu näyttäytyy epätyypillisillä aloilla työskenteleviä henkilöitä käsittelevissä jutuissa lähinnä naisiin liittyvänä. Pilottina toimiva nainen kertoo, että "Lapsiperheen arjen ja epäsäännöllisen työn yhdistäminen onnistuu ymmärtäväisen aviomiehen ja kotiapulaisten ansiosta". Kuorma-autoa ajavat siskokset taas kertovat, että vanhempi sisarikin ajoi ennen rekkaa, mutta jätti liikkuvan työn saatuaan lapsia. Irmeli Heikkilän mukaan edelleen näyttäisi siltä, että kaikkia naisia kohdellaan äiteinä tai potentiaalisina äiteinä. Sen sijaan miesten kohdalla nähdään kuva työntekijästä, joka ilman sitoumuksia voi vapaasti toteuttaa palkkatyön ideaalia (Heikkilä 2008, 57.) Tämä ajatus näkyy myös lehtiaineistossa.

Myös naisten ja miesten keskustelukulttuurit poikkeavat aineiston perusteella toisistaan: kahvitauolla "puhutaan verhoista", eikä miehen oleteta nauttivan tällaisista keskusteluista. Naisten taas odotetaan ja oletetaan sopeutuvan "ronskiin" kielenkäyttöön esimerkiksi metsätoissa tai raksalla ja siten osoitettava soveltuvuutensa alan sosiaalisiin käytäntöihin.

Jokaisella työpaikalla on toki omanlaisensa kulttuuri ja keskustelun tavat, mutta miten voitaisiin luoda työkulttuureja, joihin olisi helppo tulla? Onko riittävä peruste se, että "meillä on aina tehty näin", vai voisiko asioita muuttaa keskustelelevampaan suuntaan? Tämä koskee tietysti sekä nais- että miesvaltaisia työpaikkoja.

Seuraavan taulukkoon olen koonnut naisia ja miehiä epätyypillisillä aloilla käsittelevistä lehtiartikkeleista ominaisuuksia, joita naisiin ja miehiin liitetään. Osa kuvaa naisia tai miehiä yleensä, osa yhtä henkilöä. Taulukkoon kootut ominaisuudet ja määreet ovat suurelta osin varsin tunnistettavia ja stereotyyppisiäkin.³

3 Esimerkiksi taloustieteen tutkimustulosten valossa on todettu, että käsitys naisista riskin ja kilpailutilanteiden kaihtajina näyttäisi pitävän paikkansa. Sen sijaan käsitys naisista miehiä sosiaalisempina ja empaattisempina ei näiden tutkimustulosten kautta saa ristiriidatonta tukea. Halko 2010, 51.

Nainen	Mies
Siisti	Fyysisesti vahva
Tarkka	Voimakas
Ahkera	Suora
Märehtii asioita	Ei pärjää pääsykokeissa
Tunnollinen	Ei tunteile
Varovainen	Omatoiminen
Vastuuntuntoinen	Kömpelö
Huumorintajuinen	Osaava
Käsittelee asioita mutkien kautta	Ronski kielenkäyttö
Kuppikuntainen	Ei turhan tarkka
Laittautuu	Pärjää itsensä kanssa
Kiinnostunut vaatteista ja kengistä	Ei pelkää
Kuunteleva	Itsenäinen
Kulkee trendien perässä	Kysytty työntekijä
Sopeutuva	
Tyylikäsi	
Ei ota riskejä	
Pienikokoinen	
Energinen	
Mukautuva	

Naisten ja miesten ominaisuudet lehtijuttujen perusteella (naiset ja miehet epätyypillisillä aloilla)

Tavisnaisia, poikatyttöjä ja oikeita miehiä

”Epätyypillisillä” aloilla työskentelevien naisten haastatteluissa nostetaan esiin erilaisia tapoja olla nainen ja naisellinen. Yhtäältä tehdään eroa perinteiseen tapaan olla naisellinen ja pohditaan omanlaisiaan tapoja olla omassa sukupuolestaan. Useat haastateltavat korostavat olleensa ”poikatyttöjä”. Eroa tehdään siis sekä ”tavallisiin” naisiin, jolle esimerkiksi laittautuminen on tärkeää, että ”jätkänaisiin”, jotka ovat osa miesten joukkoa eivätkä siis tässä puhettavassa määrity ”oikeiksi” naisiksi.

Olen ollut poikatyttö, halunnut toimintaa ja pelannut jääkiekkoa poikien kanssa. Olen silti aina pukeutunut naisellisesti ja ollut nainen tavallani. (”Naiset myötäilevät miehiä”. Jako naisten ja miesten aloihin on yhä ongelma.” Helsingin Sanomat 12.6.2010.)

Nainen, joka tykkää laittautua ja olla nainen, on miesten alalla edelleen vähän ihme. (”Vasara ei ole sukupuolikysymys”. Uusi Rovaniemi 22.6.2011.)

Epätyypillisellä alalla työskentelevä nainen joutuu todennäköisesti pohtimaan suhdettaan perinteisiin tapoihin olla nainen tai esittää naisellisuutta enemmän kuin tyypillisellä naisen alalla oleva nainen tulee tehneeksi. Lehtijutuissa naisellisuus ja tapa olla nainen näyttäytyy etenkin pukeutumisen ja käyttäytymisen kautta: ”tavallinen” nainen pukeutuu ”naisellisesti” ja ”laittautuu”, ja myös käytökseltään hän eroaa miehistä.

Mielikuvat, joita yksilön positiivisiin ominaisuuksiin länsimaisessa kulttuurissa liitetään, ovat mielikuvia, jotka ovat assosioituneet pitkään juuri maskuliinisuuteen: rationaalisuus, vakuuttavuus, mahdollisuus puolustaa itseään, liikkumavapaus ja taloudellinen riippumattomuus. Suvi Ronkainen pohtiikin kysymystä, miksi naiselle on joskus jopa vastenmielistä tulla käsitellyksi sukupuolen edustajana. ”Mies” ja ”yksilö” näyttävät takaavan toisensa, kun taas ”nainen” ja ”yksilö” eivät mahdu samaan sukupuolineutraaliin minäretoriikkaan. Ei siis ole ihme, että naisia voi kiehtoa sukupuolineutraali yksilöpuhe tai että he itseään kuvatesaan puhuvat mieluummin ihmisyydestä kuin naiseudesta. Sukupuolesta puhuminen tuo yleensä mieleen naiseuden, mutta jostain syystä ei mieheyttä. Kun taas puhutaan naisista, puhutaan yleensä samalla myös sukupuolesta. (Ronkainen 2001, 77–80.)

Pohtivatko miehet epätyypillisellä alalla sitten omaa mieheyttään? Eivätpä juuri. Ainoa juttu, jossa mieheys nostetaan puheenaiheeksi on miehiä partureina käsittelevä lehtikirjoitus. (”Miesparturi ei ole automaattisesti homo.” Lapin Kansa 26.8.2010.) Haastateltu parturi esittää, että miespuolista parturia pidetään automaattisesti homona, ja että tämä stereotypia myös karsii alalle mahdollisesti haluavia poikia ja miehiä. Taustaoletuksen voi siis ajatella olevan sen, että jos miesparturi ihmisten mielessä on homo, ei homo ole ”oikea mies”. Vaikka jutussa voi ajatella rakennettavan uudenlaista maskuliinisuutta – itseensä ja ulkonäköön panostavaa miestä, joka Lapissa vielä on kovin harvinainen tyyppi – asettuu se silti perinteiseen heteroseksuaaliseen matriisiin, jossa ”mies” ja ”homo” ovat toistensa vastakohtia.

”Sukupuolta ei ajatella sekuntiakaan”

Monissa jutuissa pohditaan sukupuolen merkitystä arkipäivän työssä, ja korostetaan, että sillä ei ole merkitystä: arjen työssä ei sukupuolta ehdi miettiä.

-- arjen puurtamisessa ei kuitenkaan ehdi pohdiskella sukupuolijakaumia. (”Hoiva-alalla mies on kysyty työntekijä. Huoltamolta kulttuurikuppilaan ja sieltä dementiaosastolle.” Lapin Kansa 19.3.2010.)

Jutuissa tulee esiin myös tasa-arvonäkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa esiin noussut aihe: toisaalta korostetaan, että työyhteisössä monimuotoisuus ja molempien sukupuolien läsnäolo on hyvä asia, toisaalta sukupuolella ei ole merkitystä. Voisikin kysyä, miksi on niin tärkeää, että työyhteisössä on sekä miehiä että naisia, jos kerran sukupuolella ei ole väliä? (Ks. myös Ruoho & Torkkola 2010, 83, 89.)

Sukupuolen merkityksettömyys suhteessa ammattitaitoon ja kiinnostukseen nousee esiin etenkin Lapin Kansan uudeksi päätoimittajaksi valitun Johanna Korhosen haastattelussa.

Tärkeintä on se, että toimituksessa on sekä miehiä että naisia. Sukupuoli ei ratkaise, vaan kiinnostus asioihin. (”Lapin Kansa uusi päätoimittaja esittäytyi.” Lapin Kansa 10.8.2008.)

Korhonen itse korostaa, että naiseus on vain yksi puoli, mutta jo otsikkoon sukupuoli on nostettu – mikä tietysti on ymmärrettävää, olihan Korhonen ensimmäinen kyseisen lehden päätoimittajaksi valittu nainen. Nainen päätoimittajana päivälehdessä on maanlaajuisestikin harvinaisuus.

Sukupuolen merkityksestä kertoo myös sen merkityksen kieltäminen. Olennaista ovat kaikki muut yksilölliset ominaisuudet paitsi sukupuoli: ”Sukupuolta ei ajatella sekuntiakaan, kun tehdään rekrytointeja” (Ruoho & Torkkola 2010, 83). Jos kuitenkin rekrytoinneissa tai työyhteisön arjessa sukupuolta ei koskaan oteta huomioon tai pohdita sen merkitys-

tä, jäävät ongelmat helposti piiloon. Monissa esimerkeissä ja tutkimuksissa on myös tullut esiin, että miehet ja naiset eivät tunnista toisen sukupuolen ongelmia työyhteisössä, jolloin niitä on helppo vähätellä.

Osassa jutuista sukupuoli nostetaan esiin tarpeettomankin tuntuisesti. Rengashotellin toiminnasta kertovassa jutussa (”Rengashotelli on vaivaton valinta.” YLEn [www-sivut 3.5.2011](#)) haastatellaan siellä työskentelevää naista, joka kertoo pitävänsä työstä, koska siinä saa tehdä käsillä, toimia itsenäisesti ja fyysisesti rasittaa itseään. Alaotsikossa mainitaan, että ”Nuoret naiset ovat löytäneet autoalan”, ja haastateltu nainen sanoo miespuolisten työkavereiden ottaneen hänet vastaan ”ihan normaalisti”.

Lapin kaivosten työllistävyydestä kertovassa jutussa taas sukupuoli ei tule mitenkään esiin. Jutun kuvassa, joka käsittää puolet koko jutun pinta-alasta, on etualalla työasussa nuori nainen, taustalla ilmeisti ruoka- tai kahvipöydän ääressä joukko miehiä. Kuvateksti kertoo: ”Outokummun Kemmin kromikaivoksella työskentelevä Jenni Hooli valmistuu tämän kuun lopussa kaivosmieheksi.” Kuvituksen valinta tapahtuu tietysti yhteistyössä jutun kirjoittajan, kuvaajan ja toimitussihteerin kesken, tai jonkun yksittäisen ihmisen päättämänä. Onko tämä kuvan tarkoitus viestiä, että myös nuoret ja kauniit naiset voivat hakeutua kaivosalalle? (”Lapin kaivokset kilpailevat hyvistä työntekijöistä. Työvoima: Outokumpu ja Kevitsa Mining palkkaavat yhteensä noin 400 henkilöä.” *Lapin Kansa* 22.10.2010.)

Läsnäoleva sukupuoli

Lopuksi haluan nostaa esiin kaksi lehtijuttua, joissa sukupuoli on vahvasti läsnä, mutta sitä tarkastellaan analyttisesti ja sensitiivisesti. Molemmat jutut ovat vuodelta 2011. Ensimmäisessä käsitellään yliluutnantti Jonna Nevalaisen lähtöä Afganistaniin. (Pohjolan Sanomat 6.2.2011. Kirjoittaja Matti Nikkilä.) Juttu on otsikoitu ”Rouva yliluutnantti lähtövalmiina. Jonna Nevalainen matkustaa maaliskuussa Afganistaniin mielessään naiset, naiset ja naiset”; otsikossa siis viitataan, kenties ironisoiden, aiempaan lehtijuttuun, jossa kerrottiin Tarja Halosen vierailusta Afganistanissa. ”Naiset, naiset, naiset, toisti Halonen Afganistanissa” (Pohjolan Sanomat 20.1.2011) kertoo vierailusta, jonka yhteydessä Halonen nosti esiin naisten ja lasten asemaa Afganistanissa. Toistorakenteen voi ajatella kuvaavan joko asian tärkeyttä – tai sitten ”jankutusta” aiheesta.

Jonna Nevalaista käsittelevässä jutussa naisten asema nostetaan esiin tärkeänä aiheena, kuten myös se, että myös naisten mukanaolo operaatiossa on tärkeää. Jutussa sukupuoli on läsnä, eikä siitä irtauduta. Toisaalta siitä ei tehdä numeroa, eikä naista rauhanturvaoperaatiossa nosteta esiin poikkeuksena tai kuriositeettina. Jonna Nevalaista ei myöskään vertailla miehiin, eikä miesten tai muiden suhtautumista pohdita. Myöskään mahdollista poikaystävää tai muuta kumppania ei mainita: nainen ei siis esiinny jutussa jonkun puolisona, vaan itsenään, oman ammattinsa ja erityisosaamisensa vuoksi.

Toinen juttu, otsikolla ”Vasara ei ole sukupuolikysymys”, kertoo pian väittelevästä Lapin yliopiston teknisen työn lehtori Miia Hastista. (Uusi Rovaniemi 22.6.2011.) Jutun alussa kuvataan kyllä perinteiseen tapaan, miten pieni tyttö – väittelijän lapsi – innokkaasti opettelee vasaran käyttöä ja poraamista. Jutun kuluessa sukupuoli nostetaan esiin monin tavoin, mutta hyvin analyttisesti ja pohtien sitä, millaisia asioita miesvaltaisella alalla työskentelevä nainen kohtaa. Toimittaja Jenny Halvari avaa sukupuolen käsitettä: kun haastateltava opettaja sanoo, ettei ole halunnut tehdä tästä mitään sukupuolikysymystä, Halvari kommentoi,

että ”sitä se kuitenkin on mitä suurimmassa määrin – vapautta valita oman kiinnostuksen, ei sukupuolen perusteella”.

Peruskysymyksenä voisikin jokainen kirjoittaja ja lukija miettiä, haluaisinko tulla haastatelluksi lehtijuttuun sen vuoksi mitä teen tai osaan, vai sen vuoksi, että edustan naista tai miestä. Tasa-arvo tarkoittaa mahdollisuutta tehdä haluamiaan asioita ja myös elää omassa sukupuolestaan omalla tavallaan, ilman sukupuoleen liitettyjä kulttuurisia stereotyyppioita ja etukäteen asetettuja oletuksia tai odotuksia.

Aluekehitys ja tasa-arvo: Millaista tulevaisuutta media on mukana oikeuttamassa?

Vuonna 2008 käytiin Lapin mediassa pitkä keskustelu Lapin tulevaisuutta pohtivan työryhmän kokoonpanosta. Keskustelu alkaa kirjoituksesta ”Sukupuolilinssit Lappi-työryhmälle”⁴, jossa Tatja Karvonen ja Petra Merenheimo kritisoivat työryhmän kokoonpanoa. Naisia on työryhmässä mukana vain neljä. Miten Lapin tulevaisuuteen liittyvät erilaiset alat ja näkökulmat tulevat huomioiduksi? Kirjoittajat toteavat, että Lappi-työryhmässä ei toteudu sukupuolisääntö. Jutussa otettiin kantaa Lappi-työryhmän väliraportissa esittämiin kehittämistoimenpiteisiin sekä työryhmän koostumukseen ja vaadittiin toimenpiteiden sukupuolivaikutusten arviointia. Jutun tavoitteena oli herättää pohtimaan, miten Lapin tulevaisuutta pohtiessa tulisi ottaa huomioon naisten ja miesten erilaiset intressit, työelämän segregoituneisuus ja erilaiset näkökulmat.

Monet kirjoitukset käsittelevät Lappi-työryhmää tasa-arvolain kiintiösäännön näkökulmasta. Lapin Kansan pääkirjoitus otti kantaa asiaan otsikolla ”Tasa-arvo kunniaan” 26.7.2008 toteamalla, että Lappi-työryhmän jäsenten valinnassa on rikottu kiintiösääntöä. Seuraava juttu, Pontus Rannan kirjoittama ”Lapin kehitystä pohtii lainvastainen työryhmä” (Lapin Kansa 25.7.2008) kertoo, että tasa-arvoaltuutettu Pirkko Mäkinen ottaa kantaa Lappi-työryhmän kokoonpanoon. Mäkisen mielestä tilanne näyttää huonolta, ja hän aikoo pyytää kansliapäällikkö Erkki Virtaselta selvitystä. Työryhmä oli nimetty pyytämällä Lapin elinkeinoelämän vaikuttavia tahoja ehdottamaan siihen jäseniä, sekä miehiä että naisia. Työryhmän varapuheenjohtaja Veijo Kavonius on yllättynyt Mäkisen lausunnosta; Kavonius ei itse ollut mukana jäsenten valinnassa, mutta hän mainitsee, että yleensä pyritään varmistamaan kiintiösäännön toteutuminen.

Tämän jälkeen keskustelun suunta muuttuu, vaikkakin sukupuolikiintiöistä puhutaan edelleen. Toimittaja Jarno Honkanen kritisoi kolumnissaan ”Tasa-arvosta” (Lapin Kansa 26.7.2008) kiintiöitä esittämällä, että tasa-arvokysymyksiä ei voida korjata suosimalla ennen heikoimmassa asemassa olleita ryhmiä. Honkasen mukaan sukupuolikiintiöt ovat tasa-arvon vastaisia, koska tasa-arvo on ihmisten välistä samantasoista arvostusta riippumatta esimerkiksi ihonväristä tai sukupuolesta. Tämän maan osaajat tulisi kirjoittajan mukaan valita puhtaasti heidän kokemuksensa ja osaamisensa perusteella, ei sukupuolen. Honkanen esittää esimerkin siitä, mihin kiintiöt voivat johtaa: ”Palkkaamalla vähemmän pätevä musta

4 Julkaistu: Lapin Kansa 24.7.2008, Koillis-Sanomat 24.7.2008, Kaleva 25.7.2008, Pohjolan Sanomat 26.7.2008, Koillis-Lappi 28.7.2008.

nuori nainen pätevämmän valkoisen vanhan miehen sijaan yritys saa itselleen hyvän imagonkohennuksen”.

Seuraavan päivän lehdessä (Lapin Kansa 27.7.2008) toimittaja Marja Hannula vastaa kollegalleen päiväkirja-kolumnissaan ”Parjattu sukupuolikiintiö”. Hannula viittaa Anne Maria Hollin, Eeva Raevaaran ja Eeva Luhtakallion tutkimuksiin kiintiösäädöksen vaikutuksesta kunnallisissa elimissä (2006) ja kysyy, miksi pätevyyskeskustelussa ei koskaan puhuta miesten pätevydestä esimerkiksi ”pehmeiden lautakuntien” jäseninä. Miksi pätevydestä puhutaan aina vain naisten osalta? Hannula kirjoittaa: ”Naisten johtamat yritykset ovat kannattavia, naiset ovat korkeasti koulutettuja. Suomalaisilla naisilla on pitkä historia poliittisessa osallistumisessa. Suuri osa kuntatyöntekijöistä on naisia. Ällistyttävää, ettei naisia työryhmään ole löytynyt. Vieläkö pitää ihmetellä, ettei kiintiöille ole tarvetta?”

Kiintiö- ja pätevyyskeskustelu jatkuu edelleen. Säde Guttorm (Lapin Kansa 30.7.2008) vastaa Jarno Honkaselle mielipidekirjoituksessa ”Tasa-arvosta ja pätevydestä” todeten, että osajat pitäisi kyllä valita kokemuksen ja osaamisen perusteella – mutta näin ei tapahdu. Guttorm kysyy, eikö Honkasen mieleen tullut, että nuori musta nainen saattaisi olla pätevä? Kiintiöt ovat kirjoittajan mukaan yritys antaa molemmille sukupuolille yhtäläinen mahdollisuus. Honkasen vastaus tulee saman tien: hänen mukaansa esimerkki oli kärjistys tilanteesta, jossa sukupuolikiintiö kääntyy tarkoitustaan vastaan. Se, ettei naisia valita johtotehtäviin on epäkohta, joka pitäisi ratkaista muuten kuin sukupuolikiintiöillä.

Toimittaja Jarno Lakkala kiinnittää kolumnissa ”Harvinainen viisaus” (Lapin Kansa 26.7.2008) huomiota siihen, että työryhmästä puuttuvat naiset, mutta myös lappilaiset. Työryhmässä on virkamiehiä, yritysjohtajia ja poliitikkoja. Lakkala kysyykin: Missä duunarit, opiskelijat ja työttömät? Eivätkö nämä – ja naiset – pysty selvittämään, miten elinkeinopoliittisilla toimilla varmistetaan ammattitaitoisen työvoiman saanti Lapin elinkeinoelämän tarpeisiin? Lakkala kommentoi myös Veijo Kavoniuksen kommenttia siitä, että ”kaikki eivät esitä sekä miestä että naista ehdolle, koska he uskovat, ettei tehtävään löydy tarpeeksi pätevää henkilöä.” Lakkala kirjoittaa sarkastiseen sävyyn: ”Virkamieheltä ällistyttävän huono heitto. Kavoniushan tarkoittaa, että kun ei löydy naista tai ’henkilöä’ kuten Kavenius ilmaisee, otetaan mies. Huonompikin mies on aina naista parempi.”

Uutisointi Lappi-työryhmästä palaa takaisin ryhmän kokoonpanoon ja naisten lukumäärän nostamiseen. YLE Lappi uutisoi 30.7.2008 otsikolla ”Lappi-työryhmän puheenjohtaja ei ota kantaa kokoonpanoon”, että Lappi-työryhmän puheenjohtaja Hannes Manninen ei ota kantaa siihen, tuleeko ryhmän kokoonpanoa muuttaa. Mannisen mukaan kokoonpanosta vastaa elinkeinoministeri Mauri Pekkarinen. Seuraavassa jutussa ”Lappi-työryhmän naiskiintiö” (Lapin Kansa 10.8.2008) haastateltu elinkeinoministeri Mauri Pekkarinen kertoo ryhmää täydennetyin jo ennen vastaamista tasa-arvovaltuutettu Pirkko Mäkisen selvityspyyntöön. Työ- ja elinkeinoministerin kansliapäällikkö kertoo, että työryhmän rahoitusasiantuntija Seppo Arponen ei tullut valituksi ”miehenä eikä naisena” vaan asiantuntemuksen perusteella. Mäkinen toteaa, että tällaisten selitysten vuoksi kiintiöihin on päädytty ja korostaa, että hyvin perustein kiintiöistä voidaan poiketa. Pekkarinen arvelee, että ryhmään valikoitui niukasti naisia, koska se ei keskittynyt matkailun edistämiseen, ja toivoo, että keskustelu siirtyisi työryhmän aikaansaannoksiin.

Elokuussa Lapin Kansa uutisoi, että Lappi-työryhmää on täydennetty kolmella naisella (”Kolme naista mukaan Lappi-työryhmään 19.8.2008). Kommenttijutussa ”Pätkätyö” (Lapin Kansa 23.8.) kirjoittaja kiinnittää huomiota siihen, että Lappi-työryhmä ei täydennetty-

näkään vastaa tasa-arvolakia (naisjäseniä on seitsemän, laskennallinen osuus olisi 7,6) ja että kolme uutta naisjäsentä ehtii vaikuttaa työryhmässä vain vajaat kaksi kuukautta.

Ketjun viimeisessä jutussa ”Vaihtoehto Lappi-työryhmän esitykselle” (Lapin Kansa 31.10.2008) ”toisenlaisen totuuden torviksi” esittäytyvät tutkijat Irmeli Kari ja Petra Merenheimo esittävät vaihtoehtoisia näkemyksiä ja visioita Lapin kehitykselle, jossa huomioidaisiin koulutus, työelämä ja elinkeinot. Kirjoittajat visioivat Lappia, jossa on suhdannevaihteluja kestävä elinkeinorakenne, joka perustuu monipuoliseen, innovatiiviseen ja monimuotoiseen liiketoimintaan. Kärkitoimialoja ovat sosiaali- ja terveys-, hyvinvointi- sekä diversiteettiosaaminen. Mieli-pidekirjoituksessa ehdotetaan Barentsin alueen yliopistojen yhteistä tasa-arvoinstituuttia. Tähän kirjoitukseen ei enää tule kommentteja, ja keskustelu Lappi-työryhmästä päättyy ainakin aineistossa tähän.

Keskustelu poimuilee Lapin tulevaisuuden, aluekehityksen, työelämän rakenteen, sukupuolikiintiöiden, tasa-arvolain ja naisten ja miesten erilaisten tarpeiden ja toiveiden teemoissa. Julkiseen keskusteluun lehtikirjoitusten muodossa osallistuvat niin toimittajat, mielipidekirjoittajat kuin jutuissa haastatellut poliitikot ja asiantuntijatkin. Keskustelussa nousee esiin kaksi oleellista teemaa: mihin kiintiöitä tarvitaan, ja millaista tulevaisuutta Lapille ollaan tekemässä, kuka sitä tekee ja kenen tarpeet suunnittelussa huomioidaan?

Kiistely sukupuolikiintiöistä nousee esiin etenkin Jarno Honkasen ja Marja Hannulan kirjoituksissa. Ovatko kiintiöt oikeudenmukaisia, eikö asiantuntijat pitäisi valita pätevyyden perusteella, kysyy Honkanen. Useissa tutkimuksissa on todettu, että työelämän normi on usein maskuliininen, ja että työssä normaalina ja itsestään selvinä pidetyt asiat perustuvat usein maskuliinisiin mittapuihin. Näennäisesti sukupuolineutraali puhe pätevyydestä häivyttää sen, että pätevyys ei objektiivista: se perustuu aina ihmisten asettamiin kriteereihin, määritelmiin ja subjektiivisiin näkemyksiin. Kriteerit ovat ihmisten, miesten ja naisten, asettamia. (Ks. Ylöstalo 2006, 22; Sukupuolikiintiöiden vaikutuksista kunnissa Holli, Lohitakallio & Raevaara 2007.)

Toinen keskeinen tema keskustelussa liittyy Lapin tulevaisuuteen. Lapin Letkan projektipäällikkö Tatja Karvonen ja tutkija Petra Merenheimo kysyvät keskustelun aloittavassa kirjoituksessaan, miten Lapin tulevaisuuteen liittyvät erilaiset alat ja näkökulmat tulevat huomioiduksi suunnittelussa, jos naisia työryhmässä on vain muutama. Kysymyksen sisältö hukkuu kiistelyihin kiintiöistä ja lukumääristä, mutta sen merkitys ei katoa. Lapin tulevaisuutta pohdittaessa sukupuolen merkitystä ei voida sivuuttaa, mutta silti maakuntaohjelmassa ja julkisuudessa käydyissä keskusteluissa se toistuvasti tuntuu pelkistyvän kahtiajakoon ”naisille matkailu, miehille teollisuus”. Muunlaisia vaihtoehtoja, kuten pien- ja keskisuurten yritysten laajan verkoston, kulttuuri- ja hoivapalvelujen tai muiden ”vaihtoehtoisten” tulevaisuudenkuvien varaan rakentuvaa Lappia ei tunnu kehittämistyössä olevan olemassa. Kuitenkin tällainen Lappi voisi olla hyvinkin mahdollinen, ja monelle myös toivottava. (Ks. Rantala & al 2010.)

Johtopäätöksiä

Naiset, miehet ja journalismi

Media-aineiston analyysissä tarkoituksena on ollut keskittyä juttujen sisältöön ja esittämisen tapoihin, ei toimittajuuteen professiona. En ole journalismin tutkija enkä tunne toimittajan työtä sisältäpäin. Jutut kuitenkin, väistämättä, ovat jonkun kirjoittamia, ja nämä jotkut, kirjoittamisen ammattilaiset, ovat kasvaneet ja sosiaalistuneet tiettyyn sukupuoleen, miehiksi ja naisiksi. Aineiston analyysiä tehdessä mielessäni onkin pyörinyt monenlaisia kysymyksiä liittyen journalismiin professiona: Miten naiset ja miehet toimittajina ovat osa sukupuoltaan? Kirjoittavatko naiset ja miehet tasa-arvosta ja sukupuolesta eri tavoin? Onko miehellä Lapissa sukupuoli? Muuttuuko lähestymistapa, kun naisten määrä toimittajina kasvaa?

Journalismia sukupuolittuneena ammatillisena käytänteenä tutkineet Sinikka Torkkola ja Iiris Ruoho (2010, 36) esittävät, että media osallistuu omilla kerrontatavoillaan ja näkökulmillaan myyttien luomiseen. Myytit ja rakenteet taas eivät muutu vain vaihtamalla tekijän sukupuolta. Esimerkiksi naispuoliset toimittajat eivät välttämättä tee naisista vähemmän stereotyyppisiä kuvia kuin miespuoliset toimittajat. Suomalaisessa yhteiskunnassa elää vahvasti oletus tasa-arvosta, jopa sukupuolineutraaliudesta. Ehkä juuri tällaiset myytit osaltaan rajoittavat kykyä nähdä journalismi muuna kuin viattomana tiedonvälittäjänä (Ruoho & Torkkola 2010, 78).

Monissa toimituksissa sukupuolittuneita käytäntöjä tunnistetaan ja niitä tietoisesti puretaan. Esimerkiksi jakoa niin sanottuihin naisten ja miesten aiheisiin pyritään tietoisesti rikkomaan: miespuoliset toimittajat kirjoittavat päivähoidosta ja naispuoliset armeijasta. Toimituksissa myös seurataan naisten ja miesten esiintymistä jutuissa, ja naisten määrää ja näkyvyyttä pyritään lisäämään. (Ruoho & Torkkola 2010, 129.) Monessa tämänraportin aineiston jutussa sukupuolta pohditaan – mutta yhdessäkään ei miespuolinen kirjoittaja pohdi omaa sukupuoltaan toimittajan työn näkökulmasta. Tämäkin aineisto siis uusintaa käsitystä siitä, että miehet eivät ole tottuneet käsittelemään kriittisesti maskuliinisuutta ja refleктоimaan itseään organisaation edustajina (ks. Ruoho & Torkkola 2010, 105).

Keskusteluissa toimittajien kanssa, ja myös aineistoa analysoidessani, olen pohtinut paljon aineiston luonnetta. Eron tekeminen sen välillä, mitkä ovat juttujen sisällöt ja aiheet, ja sen välillä, miten niistä kirjoitetaan, ei aina ole helppoa. Kyse ei siis ole siitä, ettei joistain aiheista ”saisi kirjoittaa”, vaan siitä, miten kirjoitetaan, millaisia sanavalintoja käytetään, mitä nostetaan esiin, keitä haastatellaan, millaisia tietolähteitä käytetään, ketkä ja mitkä asiat otetaan mukaan ja niin edelleen. Kuten jo raportin alussa mainitsin, keskusteluissa on esiin noussut myös kysymys ”miksi syyttää peiliä, jos kuva on vino”. Tämä lause kertoo vahvasta oletuksesta, että media on vain jonkinlainen totuuden torvi, joka kuvaa maailmaa sellaisenaan, ilman että se väistämättä merkityksellistää asioita tekemiensä valintojen kautta.

Lehtikirjoitus yhtäältä kertoo maailmasta, jostain tietystä aiheesta, ”sellaisenaan”: jos Lapin tietyn kunnan hallituksen valinnasta tehdään uutinen, on lehden tarkoitus kertoa mitä on tapahtunut, keitä on valittu, mistä lähtökohdista ja niin edelleen. Lehtijuttu ei kuitenkaan ole neutraali: toimittaja valitsee jutun näkökulman ja sen, keitä haastatellaan tai mitä tietolähdettä käytetään, samoin sen, mitä jutussa nostetaan esiin tai mitä jätetään mainitsematta. Toimittajalla on oma asennemaailmansa, lehdellä oma linjansa, toimitussihteerillä oman-

sa. Kirjoittamista rajoittaa ja suuntaa se, mikä on kulttuurissa yleisesti ymmärrettävissä ja jaettavissa (ks. Veijola & Jokinen 2001, 43). Toimittaja myös kirjoittaa jutun kielellistä ammattitaitoaan käyttäen – usein toki kiireessä. Kuten edellä on tullut esiin, sanavalinnat, otsikointi ja lähestymistapa kertovat siitä, miten asia nähdään. Kiirettä ei kuitenkaan voi käyttää perusteluna: itse ajattelisin, että juuri kiireessä kulttuuriset toistot tulevat näkyviksi – silloin, kun ei ole aikaa pysähtyä harkitsemaan sanavalintoja tai ilmauksia.

Toimittajien kanssa keskustellessa esiin on noussut yllättäviäkin kysymyksiä ja aiheita. Ensimmäinen se, että ”tutkijoilla on aikaa lukea suurennuslasin kanssa toimittajien kirjoittamia juttuja”. Omaan työhön liittyvä tutkimus, työn tulosten lähiluku, analysointi ja kritiikki varmasti ovat herkkiä aiheita. Tutkija toisaalta joutuu kohtaamaan oman työnsä analysointia ja kritiikkiä yhtä lailla, ja myös tutkija tekee työtään analysoidessaan toimittajien kirjoituksia (jonka jälkeen toimittajat taas voivat kirjoittaa näistä tutkijan työn tuloksista, halutessaan kriittiseenkin sävyyn). Jos tutkija ei analysoi sukupuolta ja tasa-arvoa koskevaa media-aineistoa, kuka sen sitten tekee? Molemmilla, tutkijoilla ja toimittajilla, on oma toimintakäytäntönsä ja tärkeä roolinsa yhteiskunnassa. Toimittajat toki itse refleктоivat työtään niin yksin kuin esimerkiksi työpaikkakokouksissa, ammatillisissa koulutuksissa ja muutenkin osana työtään, mutta onko arkityön keskellä aikaa pysähtyä pohtimaan aihetta, puhumattakaan siitä, että aineistoja analysoitaisiin kokonaisuutena? Tutkijoiden työ parhaimmillaan voisi auttaa toimittajiakin refleктоimaan omaa työtään ulkopuolisen silmin, ja toki myös päinvastoin.

Sukupuolen luonnollisestamisesta moninaiseen sukupuolikäsitykseen

Sukupuolta tehdään media-aineistossa monin tavoin. Ensimmäinen tapa on sukupuolen neutralisointi: sukupuolta ei ole tai sillä ei ole merkitystä. Tällainen ajattelutapa johtaa helposti sukupuolisokeuteen – siihen, että tietynlaiset jutunaiheet tai ajattelutavat ovat kaikkia ihmisiä koskevia, itsestään selviä ja kyseenalaistamattomia. Huomaamatta jäävät erilaiset ihmisryhmät, ajattelutavat ja esimerkiksi miesten ja naisten erilaiset tavat toimia, mutta myös heidän keskinäiset eronsa.

Toiseksi aineistossa näkyy vahvasti sukupuolen luonnollistaminen: naisten ja miesten alat, naisten ja miesten ominaisuudet, naisten ja miesten työt, naisten ja miesten aiheet ja naisia ja miehiä koskevat keskustelut näyttäytyvät toisistaan erillisinä ja pelkistettyinä. Toiston kautta luodaan kuvaa kahdesta toiselleen vastakkaisesta sukupuolesta, jonka sisällä erot ovat pieniä verrattuna toiseen sukupuoleen. Ongelmana tällaisessa puhettavassa ei niinkään ole se, etteivät miehet saisi olla miehiä ja naiset naisia, vaan sukupuolten arvottaminen. Ongelmia syntyy siitä, että vakiintuneet ajattelu- ja toimintatavat naisten ja miesten taidoista ja tyyppillisistä työtehtävistä ohjaavat arkipäivän ajattelua ja toimintaa. Sukupuoleen liitetyt odotukset ja olemassa olevat työnjaot asettavat naiset ja miehet eriarvoiseen asemaan, eikä näiden vaikutusta usein tiedosteta (ks. Tasa-arvoa lisäarvoa 2005, 32).

Kolmantena näkökulmana esiin aineistossa nousee käsitys sukupuolen moninaisuudesta. Tällöin sukupuoli ymmärretään suhteessa sekä naiseen että mieheen, niin että myös naisten ja miesten keskinäiset erot tunnustetaan ja tunnustetaan. Moninaisuusajattelu voi olla myös pyrkimystä pois kaikenlaisesta kategorisoinnista (Ylöstalo 2006, 23). On myös hyvä muistaa, että maskuliiniset ja feminiiniset määreet eivät ole sukupuolisidonnaisia, vaan sekä miehissä että naisissa on molempia piirteitä.

Liite 1

Juttujen tarkempi aiheiluokitus ja kirjoittajien sukupuoli

N= nainen, M= mies, EM= kirjoittajaa ei ole jutussa mainittu

Perhe, vanhemmuus, kotityöt

Vanhempainvapaat (8n, 5m, 6 em = 19)
 Raskaudesta työnantajalle aiheutuvat kulut (4n)
 Verotus ja hallinto (1m, 2 em = 3)
 Raskaus ja työ, äitiyslomat (5n, 1m, 2em = 8)
 Vanhemmuus (4n, 4m, 1 em = 9)
 Kotityöt (3 em)
 Työ ja perhe (2n)
 Parisuhde, roolit perheessä (7n, 2m, 2 em = 10)

Työelämä

Nainen epätyypillisessä työssä tai ensimmäisenä tietystä työssä (8n, 12m, 5em = 25)
 Mies epätyypillisessä työssä (3n, 1m)
 Segregaatio, urakehitys (5n, 2m, 3em = 10)
 (Alue)kehitys ja työelämä (4n, 2m = 5)
 Naisten asema työelämässä (3n, 1m, 8em = 12)
 Miesten asema työelämässä (1n, 2m = 3)
 Naiset johtotehtävissä (6n, 2m, 7 em =15)
 Naiset yrittäjinä (2n, 1m, 2em = 5)
 Sukupuolen vaikutus (2n, 3m, 3em = 8)
 Työolot (3n, 2m, 2em = 7)

Tasa-arvo

Tasa-arvosuunnitelma (2m, 7em = 9)
 Tasa-arvo Lapissa (2em)
 Suomi vertailussa (3em)
 Työelämän tasa-arvo (6n, 1m= 7)
 Tasa-arvotyö (8n, 4m, 3em = 15)
 Tasa-arvo ja hallinto/ työryhmät (6n, 3m, 2em = 11)
 Tasa-arvo maailmalla (6n, 1m, 1em = 8)
 Seksuaalinen ja sukupuolinen tasavertaisuus (5n, 1m, 3em = 9)
 Tasa-arvo ja palvelut (1n, 3em = 4)
 Yliopistot ja tasa-arvo (3n, 2m = 5)
 Miehet ja tasa-arvo (2m, 1em = 3)
 Tasa-arvo, historia ja perinteet (3n, 2m = 5)
 Keskustelua tasa-arvosta (8n, 4m, 1em = 13)

Sukupuolikiintiöt

Lappi: valtuustot, kuntayhtymä (1m, 2em = 3)
 Työryhmät, hallinto ja politiikka (3n, 1m, 3em = 7)
 Lappi-työryhmä (7n, 5m, 3em = 13)
 Korkeakoulut (1em)
 Yritykset (1n, 3m = 4)

Palkkaus

Tuloerot (9n, 4m, 19em = 32)

Palkkojen arviointi ja vertailu (2n, 2m, 4em = 7)

Palkkasyrjintä (1m, 1em = 2)

Hallinto, johtajuus, valtio, kunnat

Kunnat ja kaupungit, Lappi (6n, 8m, 7em = 21)

Kunnat ja kaupungit, muu Suomi (2n, 2m, 3em = 7)

Eduskunta, puolueet (1n, 4m, 4em = 9)

EU (1n, 3m = 4)

Maaailma (1n, 2m, 3em = 6)

Presidentti (2n, 3m, 1em = 6)

Nimitykset, johto, päätöksenteko (1n, 3em = 4)

Yliopistot (1n, 1m, 1em = 3)

Koulutus

Matematiikka, tietotekniikka ja tytöt (4n)

Tytöt "uusilla" aloilla (1n)

Poja (1n, em = 2)

Painotettu valinta/koulutus (1n, 1m, 2em = 4)

Naiset pärjäävät paremmin pääsykokeissa/valtaavat opiskelupaikat (3n, 3m, 3em = 8)

Sukupuolistavat käytännöt päiväkodissa ja koulussa (1n, 1em = 8)

Tasa-arvo (1n, 1em = 2)

Kulttuurierot (1n)

Hyöty koulutuksesta (1n)

Sukupuolijakauma (1n)

Naiset

Naistenpäivä (4n, 3m, 5em = 1)

"Naisten jutut" (2n, 1m = 3)

Vaino, väkivalta (2n, 1m, 1em = 4)

Naisasia, naisten asema (4n, 1em = 5)

Historia (2n, 1m = 3)

Taidemaailma (4n = 4)

Liikenne (1m = 1)

Ulkonäkö (3n, 2m, 1em = 5)

Miehet

Työttömyys (2em = 2)

Odotukset (4n, 2m = 6)

"Miesten jutut" (2m, 1em = 3)

Miesaktivismi (4n, 2m, 2em = 8)

Ulkonäkö (1n, 1m = 2)

Miehet yllättävissä tilanteissa/aloilla (2n = 2)

Miesten vuoro-elokuva (2n, 2 em = 4)

Miesten ongelmat (2n, 2em = 4)

Urheilu

(5n, 4m = 9)

Armeija

Naiset armeijassa (3n, 4em = 7)

Puolustuspolitiikka (2n, 2m = 4)

Syrjintä

Syrjintä sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella (2n, 5m, 5em = 12)

Työsyrjintä (1n, 3m, 2em = 6)

Häirintä, väkivalta, ahdistelu

Vaino ja väkivalta (5n, 1m, 2em = 7)

Seksuaalinen häirintä (2n, 4m, 2em = 6)

Lapset ja nuoret (3n, 1m, 1em = 5)

Häirintä työpaikalla (9n, 3m, 2em = 13)

Tytöt

Harrastukset (4n, 1m = 5)

Ystävyys vrt. seurustelu (1n)

Kehitysmaiden tytöt (3n, 1m = 4)

Pinkki väri (1n)

Pojat

Poikien kulttuuri: 2m = 2 (2010: 2)

Sukupuolen merkitys, sukupuoliroolit

Äänestyskäyttäytyminen (1n)

Audi-mies-kohu (1n, 2m, 7em = 10)

Sukupuoliroolit, odotukset (4n, 1m, 2em = 7)

Media (1em)

Mainonta (1n)

Kommunikointi (1n + 1m = 1)

Fyysiset erot (1n)

Feminismi (2n, 2m = 4)

Liite 2

Juttujen ilmestymispaikka

Lehti/media	Juttujen määrä
Lapin Kansa	205
Helsingin Sanomat	175
Pohjolan Sanomat	67
YLE	35
Ilta-lehti	22
YLE Lappi	19
Uusi Rovaniemi	10
MTV3	8
Ilta-Sanomat	5
Taloussanomat	5
YLE Perämeri	4
Meän Tornionlaakso	3
Käpyset	2
Valtiotieteilijä	2
Uusi Suomi	2
Jyväskylän yliopisto	2
Koillis-Sanomat	1
Koillis-Lappi	1
Suomenmaa	1
Kaleva	1
Nelonen	1
Lounais-Lappi	1
Työterveyslaitos	1
Pohjolan Työ	1
Kuriiri	1
Kittilä-lehti	1
Roi Press	1
Toimihenkilöunioni	1
Talouselämä	1
Yhteensä	579

Liite 3

Kirjoittajan sukupuoli

Kirjoittajien määrään on laskettu myös kainalojuttujen kirjoittajat, vaikka itse juttuja ei olisi tilastoitu omaksi jutuksean. Joissain jutuissa on useampi kirjoittaja, jolloin kaikki kirjoittajat on laskettu mukaan.

	Nainen	Mies	Ei mainittu
Työelämä	41	27	1
Tasa-arvo	45	19	32
Hallinto	15	24	24
Perhe, vanhemmuus, koti	33	15	17
Naiset	21	11	8
Häirintä	22	14	7
Koulutus	18	3	13
Miehet	16	8	14
Sukupuolikiintiöt	17	7	12
Sukupuolen merkitys	12	5	10
Syrjintä	3	3	7
Tytöt	9	2	0
Armeija	2	6	4
Urheilu	5	5	1

Lähteet

Lehtijutut

Naiset ja miehet ”epätavallisilla aloilla” tai ensimmäisenä tietyssä työssä:

”Lapin Kansan uusi päätoimittaja esittäytyy”. Kirjoittaja Reijo Hietala. Lapin Kansa 10.9.2008.

”Siskokaksikko kuorma-auton ratissa. Mieluisassa työssä.” Kirjoittaja Marjaana Väisänen. Lapin Kansa 6.10.2008.

”2000-luvun naisyrityksiä voi johtaa menestyksellä metalliyrittäjä ja olla samalla reilusti nainen.” Kirjoittaja Pekka Juntti. Lapin Kansa 8.3.2009.

”Lea Aho tuntee harteillaan rekkanaisten vastuun”. Kirjoittaja Maria Syväla. Lapin Kansa 7.7.2009.

”Helsinki-poliisit Heidi Warelius ja Niina Pulli tekivät naisen työn Maarianhaminassa.” Kirjoittaja Ari Lahdenmäki. Wwww.MTV3.fi. 21.7.2009.

”Kaivoksella työsuojelu on kaikkien velvollisuus. Motto: Jokainen on vastuussa omasta ja toisten turvallisuudesta.” Kirjoittaja Heikki Liimatainen. Lapin Kansa 27.8.2009.

”Naisenergiaa ympäristövalvontaan.” Kirjoittajaa ei mainittu. Uusi Rovaniemi 14.12.2011.; Lapin Kansa 14.1.2011 (Otsikolla Rovaniemi palkkasi ensimmäisen naisen rakennustarkastajan virkaan).

”Rouva yliluutnantti lähtövalmiina. Jonna Nevalainen matkustaa maaliskuussa Afganistaniin mielessään naiset, naiset ja naiset.” Kirjoittaja Matti Nikkilä. Pohjolan Sanomat 6.2.2011.

”Tulevaisuuden näkymät metsäkoneenkuljettajan ammatissa valoisat.” Kirjoittajaa ei mainittu. Roi Press 10.2.2010.

”Hoiva-alalla mies on kysytty työntekijä. Huoltamolta kulttuurikuppilaan ja sieltä demen-tiaosastolle.” Kirjoittaja Veera Vasara. Lapin Kansa 19.3.2010.

”Tytöt tahtovat nyt maalareiksi. Yli kahdeksan keskiarvon työt täyttävät ammattikoulun suosikkilinjoja.” Kirjoittaja Tapio Mainio. Helsingin Sanomat 28.4.2010.

”Miten houkutellessa miehiä sosiaali- ja terveysaloille? Palkka ja ennakkoluulot miesten esteinä hoitoalalle.” Kirjoittaja Esa I. Järvinen. Lapin Kansa 8.5.2010.

”Paliskunnille toimitusjohtajaksi nainen. Anne Ollila valittiin Paliskuntain yhdistyksen uudeksi toiminnanjohtajaksi”. Kirjoittaja Armi Auvinen. Lapin Kansa 7.6.2010.

”Mieshoitaja kokee yhä olonsa kömpelöksi työpaikalla. Kehitys: EK:n mukaan naisten saaminen miesten töihin kaventaa palkkaeroja”. Kirjoittaja Annu Marjanen. Lapin Kansa 12.6.2010.

”Naiset myötäilevät miehiä’. Jako naisten ja miesten aloihin on yhä ongelma. Naispoliisin mielestä naiset mukautuvat miesten valtarakenteisiin.” Kirjoittaja Matias Åberg. Helsingin Sanomat 12.6.2010.

”Liisan unelmatyöpaikka. Yrittäjäys: Liisa Helin kyllästyi pätkätöihin ja päätti työllistää itse itsensä. Suutarinliike Liisa Helin kunnostaa ja luo.” Kirjoittaja Verna Leinonen. Lapin Kansa 17.6.2010.

”Miesparturi ei ole automaattisesti homo. Roolijako: Naisten ja miesten aloja koskevat stereotyypit halutaan leikata pois.” Kirjoittaja Jukka-Pekka Räsänen. Lapin Kansa 26.8.2010.

”Hankkeille riskiekspertti. Riskienhallintapäällikkö Sanna Leiviskä ei ole menettänyt yönunia suurteollisuuden kasvun kynnyksellä.” Kirjoittaja Jouni Knihtilä. Lounais-Lappi 13.9.2010.

”Naislentäjät rynnivät arabimaiden lentoyhtiöihin.” Kirjoittajaa ei mainittu (STT – AFP). Pohjolan Sanomat 20.9.2010.

”Taksimies ja vartija rupesivat hoitajiksi”. Minna Tarvainen. Helsingin Sanomat 28.9.2010.

”Lapin kaivokset kilpailevat hyvistä työntekijöistä. Työvoima: Outokumpu ja Kevitsa Mining palkkaavat yhteensä noin 400 henkilöä.” Kirjoittaja Jussi Saarela. Lapin Kansa 22.10.2010.

”Naiskatsastajaan suhtaudutaan suopeammin Lapissa.” Matti Konttinen. YLE Lappi 26.10.2010.

”Irtisanotut paperimiehet työllistyvät huonosti. Irtisanotuista paperimiehistä ei tullutkaan lähihoitajia.” Kirjoittaja Henripekka Kallio. Lapin Kansa 16.12.2010.

”Irtisanotut paperimiehet työllistyvät huonosti. Ikääntyneet on laitettu tehtaiden purkutöihin ja sieltä työttömyysputkeen.” Kirjoittaja Olli Pohjanpalo. Helsingin Sanomat 16.12.2010.

”Nainen metsässä = miesten ongelma. Koulutettukin metsämies ihaili aikoinaan metsurin työtä ja voimia. Nainen ei tähän kuvioon sopinut.” Kirjoittaja Pekka Rytönen. Lapin Kansa 24.1.2010.

”Nuoren työjuhdan ura koostuu koulutuksesta ja kilometreistä.” Kirjoittaja Anna Ruohonen. Lapin Kansa 14.1.2011.

”Kevitsa rohkaisee naisia kaivoskoneiden ohjaimiin. Kaivoskoulutus: Sodankylässä valmistava kurssi erityisesti naisille.” Kirjoittaja Paula Hakala. Lapin Kansa 18.2.2011.

”Naisupseeri: Ratkaisevaa on ammattitaito, ei sukupuoli.” Kirjoittajaa ei mainittu. Www.yle.fi 1.3.2011.

”Asenne ratkaisee raksalla.” Kirjoittaja Petteri Nissinen. Lapin ammattiopiston Käpyslehti 2011.

”Kevitsa vetää naisia uudelle uralle. Kaivosvalmennus: Neljä naista lähti jo perustutkintoa suorittamaan, loput jännittävät pääsyä rikastamokoulutukseen.” Kirjoittaja Paula Hakala. Lapin Kansa 4.4.2011.

”Rengashotelli on vaivaton valinta.” Kirjoittaja Sirpa Hanhivaara. Www.yle.fi 3.5.2011.

”Syntyy se naisiltakin. Puhdetyö: Puukonvalmistus ei katso sukupuolta.” Kirjoittaja Veli-Matti Kilpeläinen. Pohjolan Sanomat 7.5.2011.

”Vasara ei ole sukupuolikysymys. Tekninen työ on paitsi kivaa, myös elintärkeää, sanoo Miia Hast.” Kirjoittaja Jenny Halvari. Uusi Rovaniemi 22.6.2011.

Lappi-työryhmää koskeva keskustelu:

”Sukupuolilinssit Lappi-työryhmälle”. Kirjoittajat Tatja Karvonen ja Petra Merenheimo. Julkaistu: Lapin Kansa 24.7.2008, Koillis-Sanomat 24.7.2008, Kaleva 25.7.2008, Pohjolan Sanomat 26.7.2008, Koillis-Lappi 28.7.2008. Puheenaihe-kirjoitus.

”Tasa-arvo kunniaan”. Lapin Kansa 26.7.2008. Pääkirjoitus.

”Lapin kehitystä pohtii lainvastainen työryhmä. Kokoonpano: Lappi-työryhmä on tasa-arvovaltuutetun mukaan kiintiösäännön vastainen.” Kirjoittaja Pontus Ranta. Lapin Kansa 25.7.2008.

”Tasa-arvosta”. Kirjoittaja Jarno Honkanen. Lapin Kansa 26.7.2008. ”Päiväkirja”, kolumni.

”Harvinainen viisaus”. Kirjoittaja Jarno Lakkala. Lapin Kansa 26.7. Kolumni.

”Parjattu sukupuolikiintiö”. Kirjoittaja Marja Hannula. Lapin Kansa 27.7.2008. ”Päiväkirja”, kolumni.

”Tasa-arvosta ja pätevydestä”. Kirjoittajat Säde Guttorm ja Jarno Honkanen. Lapin Kansa 30.7.2008. Mieli-pidekirjoituksia.

”Lappi-työryhmän naiskiintiö”. Kirjoittaja Marja Hannula. Lapin Kansa 10.8.2008.

”Kolme naista mukaan Lappi-työryhmään.” Kirjoittaja Pekka Rytönen. Lapin Kansa 19.8.2008.

”Pätkätyö.” Kirjoittajaa ei mainittu. Lapin Kansa 23.8.2008.

”Lappi-työryhmän puheenjohtaja ei ota kantaa kokoonpanoon”. YLEn Lapin uutisten WWW-sivu 30.7.2008.

”Vaihtoehto Lappi-työryhmän esitykselle.” Kirjoittajat Irmeli Kari ja Petra Merenheimo. Lapin Kansa 31.10.2008. Mieli-pidekirjoitus.

Muut jutut

”Keminmaan valtuusto juuttui tasa-arvolakiin”. Kirjoittaja Tapani Wallén. Lapin Kansa 27.1.2009.

”Salla vaatii kuntaan Kelan puhelintyttöjä”. Kirjoittaja Jorma Särkelä. Lapin Kansa 25.2.2009.

”Naiset valtaavat Lapin yliopiston”. Kirjoittajaa ei mainittu. Lapin Kansa 11.8.2009.

”Rovaniemen leikkikentillä kaivataan puistotätien ohjelmaa.” Kirjoittaja Juho Hautala. Lapin Kansa 16.6.2010.

”Isiä potkitaan vapaille, keinoista kinaa. Perhevapaat: Ratkaistavaksi jää, kuka maksaa kulut.” Kirjoittaja Hannamari Ahonen. Pohjolan Sanomat 10.3.2011.

”Saksan voimaministeri haluaa naiskiintiöt yrityksiin. Naisasia jyllää Euroopassa.” Kirjoittaja Katarina Baer. Helsingin Sanomat 2.2.2011.

Naiset, naiset, naiset, toisti Halonen Afganistanissa. Yllätys: Presidentti pistäytyi visiitillä suomalaisjoukkojen luona. Kirjoittaja Johanna Vesikallio. Pohjolan Sanomat 20.1.2011.

Kirjallisuus

Aslama, Minna: Sukupuoli numeroina. Teoksessa *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Toim. Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho. Gaudeamus, Helsinki 2006, 47 – 61.

Halko, Marja-Liisa: Riskiä kaihtavat naiset ja kilpailuhaluiset miehet. Teoksessa *Naiset, miehet ja talous*. Toim. Marja-Liisa Halko, Anne Mikkola & Olli-Pekka Ruuskanen. Gaudeamus, Helsinki 2010, 36–52.

Heikkilä, Irmeli: Sukupuolisokeus työyhteisössä. Teoksessa *Veni, Vidi, Turbavi. Tasa-arvorata alueella, työyhteisöissä ja yrittäjyydessä*. Aino-Maija Ahola, Paula Alho, Irmeli Heikkilä, Arja Kallioniemi ja Petra Merenheimo. Lapin yliopisto, Rovaniemi 2008, 37–63.

Holli, Anne Maria, Luhtakallio, Eeva & Raevaara, Eeva: *Sukupuolten valta/kunta. Poliitika, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa*. Vastapaino, Tampere 2007.

Huhta, Liisa, Leinonen, Minna ja Uosukainen, Katja: Tasa-arvotyö kentällä: Kokemuksia pk-sektorista. Teoksessa *Kohti uutta työelämää. Tutkimuksen näköala työelämän kehitykseen*. Toim. Tuula Heiskanen, Minna Leinonen, Anu Järvensivu & Simo Aho. Tampere University Press 2008, 233–247.

Puustinen, Liina, Ruoho, Iris & Mäkelä, Anna 2006: Esipuhe. Teoksessa *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Toim. Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho. Gaudeamus, Helsinki, 7 – 14.

Rantala, Päivi, Linjakumpu, Aini, Wallenius-Korkalo, Sandra & Kraatari, Eliza: *Ihmisenkokoinen kehitys. Taide ja kulttuuri hyvinvoinnin katalysaattoreina Lapissa*. TaikaLappi-hankkeen raportti. Julkaisija TAIKA-hanke (ESR). Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto, Rovaniemi, 2010.

Ronkainen, Suvi: Naiseuden inho. Teoksessa *Nainen/naiseus/naisellisuus*. Toim. Minna Nikunen, Tuula Gordon, Sanna Kivimäki & Riitta Pirinen. Tampere University Press 2001, 63–90.

Ruoho, Iris & Torkkola, Sinikka: *Journalismin sukupuoli*. Vastapaino, Tampere 2010.

Saloniemi, Aira & Suikkanen, Risto: *Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta. Pilottitutkimus 2006*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos 2007.

Tasa-arvosta lisäarvoa. Käsikirja työpaikkojen tasa-arvotyöhön. Liisa Huhta, Sirpa Kolehmainen, Riitta Lavikka, Minna Leinonen, Tapio Rissanen, Katja Uosukainen ja Hanna Ylöstalo. Vastapaino – Tasa-arvovaltuutettu, Tampere 2005.

Veijola, Soile & Jokinen, Eeva: *Voiko naista rakastaa? Avion ja eron karuselli*. WSOY, Helsinki 2001.

Ylöstalo, Hanna: *Naisia, miehiä vai ihmisiä? Sukupuolten tasa-arvo työpaikkojen tasa-arvo-työssä ja feministisessä tutkimuksessa*. Naistutkimus – Kvinnoforskning 3/2006, 17–28.